

**„A traduce pentru a apropia literaturi altfel inaccesibile”.
Interviu cu Ljiljana Avirović**

Meseria de traducător în zilele noastre, dificultatea medierii între două culturi, colaborarea cu scriitorul italian Claudio Magris și semnificația culturii central-europene. Sunt temele interviului cu Ljiljana Avirović, profesor de teoria și practica traducerii la Școala Superioară de Limbi Moderne pentru Interpreți și Traducători a Universității din Trieste. Eseistă și traducătoare din italiană în sârbo-croată, din sârbo-croată în italiană și din rusă în italiană (printre autorii traduși numărându-se: Claudio Magris, Fulvio Tomizza, Marisa Madieri, Miljenko Jergović, Danilo Kiš, Mihail Bulgakov, Boris Pasternak, Mihail Lermontov), Ljiljana Avirović a primit

nenumărate premii, inclusiv prestigiosul Premiu Național Italian pentru Traducere în anul 2002 și decorația Ordinului Steaua Solidarității Italiene în gradul de Cavaler, acordate de Președintele Republicii, Carlo Azeglio Ciampi, cu următoarea motivație care îmbrățișează întreaga sa producție literară și culturală: „Și-a focalizat interesul asupra unor autori italieni celebri din secolul XX (...) și asupra personalității scriitorilor contemporani din zona triestină, care trimit la noțiunea culturală de literatură de frontieră. (...) Îndelungata sa activitate didactică (...) a angajat-o într-o lă fel de prolifică activitate de traducere în limba italiană a unor autori ruși, croați și sârbi, clasici și contemporani”.

Ljiljana Avirović, ce reprezintă pentru dumneavoastră traducerea literară?

Traducerea este pentru mine un modus vivendi. A apropia literaturi altfel inaccesibile este adevărata menire a acestei profesii. Din păcate, este o meserie mult prea bine cunoscută pentru efortul creativ pe care îl presupune și sunt, desigur, mândră de premiile pe care le-am câștigat, dar, în același timp, trebuie spus că este și neadecvat tratată, dacă ne gândim la planul economic. Este motivul pentru care numeroși traducători înzestrați cu talent au încetat să mai traducă. Păcat! S-a pierdut o altă ocazie în lupta pentru calitate. Traduc de aproape treizeci de ani. În măsura în care este posibil, lucrez cu autori care sunt mari scriitori și mari gânditori. De la ei învăț foarte mult. Învăț ce este marea literatură și ce este marea erudiție. În esență, traducând, învăț.

Cât de importantă este medierea între două culturi pe care o realizează traducătorul?

A transmite sau a media cultura este foarte important. Ce alt sector ar putea să apropie cu mai mare succes și adeseori să concilieze culturi care nu se cunosc? Din păcate, nu este niciodată suficient. În cazul meu, se întâmplă frecvent ca un scriitor din zona fostei Iugoslavii ori să nu fie citit cât ar trebui, pentru că nu este recenzat, ori să fie citit de un public foarte restrâns. Astfel, cultura bosniacă, spre exemplu, a fost mediată în Italia mai ales de opinionioniștii care despre Bosnia știu prea puține, când ar fi fost, în schimb, de ajuns să ne încredințăm „celor mai bune condeie” ale acestora, nepermițând ca tragedia belică să se declanșeze în numele unui pericol al islamului radical care, după cum au avertizat, trebuia să iradieze tocmai din zona respectivă.

În ce măsură traducerile pot reprezenta în zilele noastre un vehicul al brand-ului cultural al unei țări?

Pot, și încă cum! În mare măsură. Dacă nici cultura reprezentată într-o întreagă literatură, de ieri, de azi și de mâine, nu este suficientă pentru a deveni un brand cultural al unei țări, nu o va face, cu siguranță, un produs industrial. Literatura cu majusculă cuprinde în sine toate componentele unui brand de cea mai bună calitate. Trebuie doar să i se acorde „cetățenia”, să i se dea posibilitatea de a exista într-o manieră mai ordonată și conștientă. O auspicabilă politică culturală mai puțin schizofrenică și aproximativă ar avea multe de făcut în acest sens. Așa cum stau lucrurile în ziua de azi, suntem din ce în ce mai mult martorii prezenței, pe piața cărții străine în limba de destinație, a unor opere literare care – așa cum spunea Bulgakov – nu ar trebui să fie publicate nici măcar în propria limbă.

Cunoașteți foarte bine mediile editoriale italiene. Cât este de dificil a le „impune” un autor din cultura croată?

Editorilor italieni le propun, nu le „impun”, ar fi un lucru imposibil, doar acea literatură pe care o consider de cea mai bună calitate. Însă de cele mai multe ori, nici aceasta nu este de ajuns. Dar eu nu renunț. Continuu să propun și să redactez fișe detaliate doar pentru „perlele literare”, făcând astfel – cel puțin așa cred, având în vedere că este vorba de o muncă absolut gratuită – un bine atât receptorului cât și autorului, care își dorește mult să fie citit și în străinătate. E o chestiune de orgoliu. Dacă autorii nu ar fi orgolioși, probabil că ar produce mai puțină calitate și mai multă cantitate. Aceasta din urmă nu mă interesează.

Claudio Magris și cultura central-europeană

Un punct de întâlnire între noi este legat de Claudio Magris. Ce ne puteți spune despre colaborarea dintre traducător și scriitor?

Dacă toți scriitorii ar fi atenți și colaboranți cu traducătorii lor, așa cum este Claudio Magris, munca noastră ar fi mult mai facilitată. Cred că este un caz excepțional. Îi cunoaște bine pe aproape toți traducătorii săi (cel puțin pe noi, cei mai vechi) și le acordă întreaga susținere: științifică (în căutarea surselor citate și în explicarea posibilelor puncte de neînțelegere a textului), umană (în a ne considera, chiar în mod nemeritat, egali cu el însuși, adică un coautor), morală (în a ne considera întotdeauna prieteni, chiar rivali de condei, prieteni în orice caz).

O ultimă întrebare: sunteți traducătoare croată în limba italiană și triestină de adopție de mulți ani. Cum v-ați defini identitatea: dublă, multiplă, în mișcare?

Identitatea mea este indefinibilă. Desigur, sunt o croată care trăiește și lucrează de mai bine de treizeci de ani în Italia, traduce din croată în italiană, dar publică mult și în croată. Așa cum mă simt acum în ceea ce privește identitatea (dublă, multiplă, în mișcare...), m-am simțit încă din primul moment în care am ajuns în Italia. Cred că nu am pierdut nimic din ceea ce-mi aparține, îmbogățindu-mă, în același timp, cu noi experiențe culturale. Dacă, totuși, ar trebui să o fac și aș putea alege cărei culturi să-i aparțin, aș alege-o pe cea central-europeană. Acelea sunt rădăcinile, cultura, mâncărurile mele și smântâna care în Italia îmi lipsește. Îngăduiți-mi un moment de vanitate legat de fraza de mai sus: chiar în Istria (la Pisino), în mai 2008 mi-a fost acordat un premiu pentru traducerea în croată a romanului *Alla cieca* de Claudio Magris. O lună la Graz, lucru care mă umple de bucurie. Să merg la Graz! În căutarea rădăcinilor mele central-europene, pentru a înțelege de ce un strămoș foarte bogat, Duro Avirović, îi trimitea să învețe acolo pe fiii săraci ai servitorilor săi, de ce tocmai de acolo cumpăra numeroase icoane, de ce bunica mea, între cele două războaie mondiale, de câte ori putea, lua căruța și se ducea la Graz și la Viena. Știu că acolo voi găsi, cu siguranță, și istro-români, cei care au trecut prin Triest și apoi s-au dus la Graz, cu triplul lor strat identitar de acum. Și acesta este un patrimoniu cultural central-european care trebuie păstrat.

**Interviu realizat și tradus din italiană
de Afrodita Carmen Cionchin**